

Kritik af den negative opbyggelighed

- om varig frimodighed i en tumultarisk folkekirkelig situation

I en ny rapport om folkekirken siger en af de interviewede præster om trosbekendelsen: "Det er mest et relikvie, som vi stadig samles om. Selve formuleringerne tilhører en tid, hvor verdensopfattelsen var anderledes. Trosbekendelsen slipper man ikke af med, men jeg vil ikke sige, at den er indholdsløs. Man skal bare sige den uden at tænke."

Det folkekirkelige hus vakler. Både udvendigt og indvendigt.

Indvendigt i form af et teologisk forfald af enorme dimensioner. Der er tale om et så omfattende teologisk paradigmeskifte, at en biskop allerede tilbage i 1990'erne, da han præsenterede mig for et menighedsråd som kandidat til en stilling, sagde: "Den mand har en anden religion end mig". Udtalelsen skulle formentlig høres som overdrivelsen, der fremmer forståelsen. Men lur mig, om biskoppen, hvis sandt skulle siges, ikke var tæt på at mene det bogstaveligt. Selv vil jeg mene, at han ramte hovedet på sømmet. Der er i mange tilfælde tale om forskellige religioner indenfor samme folkekirke. Om end det udvendigt set refererer til mestendels samme ord og begreber og symboler. Der er næppe ét af trosbekendelsens udsagn, som ikke de sidste 15 års tid er gjort åbne for altforvandlerende fortolkning. Ja, trosbekendelsen i sig selv er åben for den fortolkning, at den måske slet ikke er tro og bekendelse værd. I slutningen af 2016 fortalte biskop Peter Fischer-Møller i et avisinterview, at kristendommen "ikke har patent på Gud" og ikke har "den færdigstøbte sandhed om Gud", men at der er brug for samtalen med andre religioner for hele tiden at blive klogere på, hvem Gud er og om vejen hen til ham. "Vi har som kristne ikke patent på vejen til Gud". Så meget for troen på Kristus og bekendelsen til ham.

Og udvendigt vakler huset i form af øjensynlig ustopkelig tilbagegang på væsentlige barometre. Uanset hvor meget biskopper og præster messer mantraet om folkekirken

som "verdens bedste kirkeordning", ændrer det ikke kirkesociologers spådomme om, at vi vil være tæt på kun halvdelen af befolkningen som medlemmer omkring 2030. Den slags er altid svært at forudsige. Sverige skræmmer. Alene i 2016 omkring 100.000 udmeldinger. De har heller ikke statskirke. Det har vi. Trøster vi os med. Men trøsten kan vise sig at være falsk. Med forsinket virkning tyder alt på, at vi ender med at nå de samme tal.

I 1990 blev 80,6 procent af en nyfødt årgang døbt. Nu er tallet nede på 63,9 procent. I Københavns stift på 40 procent.

Alt dette er kendt stof og vil formodentlig være en del af det stof, denne bog skrives på. Og måske også en del af bogens energi.

Og lige netop derfor finder jeg det vigtigt at skubbe noget andet ind, mens vi sætter folkekirken under kritisk lup. Energien skal først og fremmest findes et andet sted.

Hvordan undgår vi, at den kritiske lup ikke ender med at få os til at stivne i negativ opbyggelighed? Hvordan undgår vi, at kritikken af al elendigheden i folkekirken bliver alt, hvad vi har tilbage? Hvordan bevarer vi frimodigheden, frem for at stivne i mismod?

Se det i øjnene og sig det

Det første jeg vil pege på er, at frimodigheden bevares ved lige præcis at holde luppen for det seende øje og se og sige tingene, som de er og tale frit og åbent om det, uanset reaktionerne. Skulle man blive hånet fra Skagen til Gedser for at være sortseer, så skal man ikke slække på frimodig og ligefrem tale, for sandheds tale har på den lange strækning altid noget lysfyldt over sig. Det er i sig selv frimodighedsgivende at sige fra.

Og lige omvendt tapper det for frimodighed, når man mærker, at man år for år viger en smule fra sandheden, bøjer af, kompromitterer sig selv en anelse. Denne ubehagelige, hemmeligt bevidste fornemmelse af, at vi siger noget lidt andet i dag end for ti år siden.

Naturligvis kan man blive klogere – og sige og mene noget andet end for ti år siden. Men når fornemmelsen er den, at det ikke handler om større klogskab, men snarere frygt og tilpasning, så fordamper frimodigheden.

Nu hører det også med, at vi kan have svært ved at gennemskue, hvad der er det ene og det andet. Bliver vi klogere, eller tilpasser vi os bare? Vi har svært ved at gennemskue, hvad der sker. Vi flyttes sagte og umærkeligt, vi vænner os til det ene og det andet.

Da jeg for nogle år siden læste den nye Dietrich Bonhoeffer-biografi af Eric Metaxas, blev det en kæmpe øjenåbner for vores egen situation. Situationen for kirken i Tyskland i 1930'erne har mange paralleller til vores situation i dag.

Presset sammen i et relativt kort og dramatisk forløb tydeliggør den tyske kirkekamp de samme mekanismer, som gør sig gældende hos os hen over et meget længere og mere utydeligt stræk. Denne skridtvise tilvænning til holdninger og praksis, som man først afviste meget klart.

Jeg trækker ikke nazi-kortet! Jeg påpeger kun parallelle mekanismer.

Biografien viser, at Bonhoeffer var en af de meget få, der så nazismens uheldelige vanvid klart fra starten af. Folk som Karl Barth og Martin Niemöller, som eftertiden – med god grund – har givet samme "heltestatus" som Bonhoeffer, så ikke tingene klart fra begyndelsen. De håbede et stykke ind i 30'erne på en form for kompromis med Hitler. Barth synes, man skulle gøre et forsøg på at få en samtale med Hitler i stand så sent som i 1934. Bonhoeffer var stærkt imod. Han gennemskuede Hitler. I et brev til en anden teolog, skrev Bonhoeffer:

"En samtale mellem Hitler og Barth anser jeg derimod for fuldstændig udsigtsløs og ikke engang tilladt længere. Hitler har fuldstændig klart vist sig som den, han er, og kirken skal vide, hvem den har med at gøre. Esajas gik heller ikke til Sankerib. Vi har tit nok for søgt – for tit – at gøre det forståeligt for Hitler, hvad det drejer sig om. Kan være, vi endnu aldrig har gjort det rigtigt, og så vil Barth heller ikke gøre det rigtigt. Hitler skal ikke og må ikke høre, han er forhærdet og skal netop som sådan tvinge os til at høre – den vej rundt vender sagen. Oxfordbevægelsen var naiv nok til at gøre forsøget på at omvende Hitler – en latterlig fejlvurdering af, hvad der sker – vi skal omvendes, ikke Hitler."

Vi kan på afstand undre os over Barths naivitet. Men dels kan det lære os noget om, hvor svært gennemskuelige ting

kan være tæt på. Og dels bør vi snarere gribe i egen barm og overveje vor egen mangel på klarhed og vores villighed til kompromisser.

Bonhoeffer var en ener. Og han inspirerer til at lade klarheden føre ordet. Og så inspirerer han først og sidst ved sin villighed til at turde, hvor andre tier. Til at finde frimodighed i at sige fra – og til. Også selvom man tidvis må stå temmelig ene med det. Mange af Bonhoeffers meningsfæller havde indimellem svært ved at følge ham hele vejen.

Men det er vigtigt at tilføje, at Bonhoeffer ikke valgt enegængerens vej. Han kunne også finde ud af at vælge kompromisset i forhold til sine meningsfæller, som ikke fulgte ham i alt. Bonhoeffer kunne også den kunst at leve med kun at opnå det halve af, hvad han anså for nødvendigt. Han meldte sig ikke ud af fællesskabet, hvis ikke han fik det hele.

Alle mine kilder, de er i dig

Da jeg var præst i Nordnorge, mødte jeg engang en organist, som sagde at folkekirke-bindingen var stærkere end moderbindingen. Med andre ord: Vores identitet er så stærkt forbundet med det folkekirkelige, at vi har svært ved at forestille os et liv uden, og derfor er der grænser for, hvor langt vi er villige til at gå i kritikken. I hvert fald hvis "gå" drejer sig om at tage konsekvensen af vore ord.

Vi, der jævnligt sætter folkekirken under kritisk lup, skoses ikke sjældent for at springe op som løver, men falde ned som lam, når det kommer til konsekvens. Selvom jeg synes, det ofte er billige points, som skyder ved siden af det, vi reelt siger, må det gerne mane til selvransagelse: Vi må – ligesom ethvert andet folkekirkemedlem – spørge os selv om, hvad der giver os vor egentlige identitet. Folkekirke-tilhørigheden som noget nær det samme som national tilhørighed, sognets smukke kirkebygning, embedet, præstegården? Naturligvis er den slags med til at skabe identitet. Det skulle da bare mangle. Men så meget identitet, at jeg ikke kan gå videre uden? Eller i det mindste: at jeg ikke tør løbe den risiko med min kritiske røst, at jeg kunne sætte dette bånd over styr?

Sagt mere positivt: Folkekirkens krise skaber klarhed om, hvad der skal være vores egentlige identitet, vores kilde til ægte og vedvarende fornyelse og glæde.

Når tilværelsen ryster, og vi vakler på grund af det ene eller det andet, så kan det være tiden til selvransagelse: Hvad er det, der giver mig frimodighed? Hvor er kilden til min glæde? Der er selvfølgelig mange kilder. Men når kilderne tørrer ud, er der så stadig den ene kilde tilbage, som Grundtvig synger om: "Alle minde kilder, de er i dig"? Eller afsløres det, at det var alle sidekilderne, der var kilde til glæde, mens hovedkilden var ligegyldig?

En amerikansk forretningsmand oplevede en personlig omvendelse til den kristne tro tre år før begyndelsen på den globale økonomiske krise i 2008. Krisen trak ham med i faldet. Han mistede stort set alt. Han udtalte følgende: "Hvis den økonomiske nedsmeltning var sket for mere end tre år siden, så ved jeg ikke, hvordan jeg skulle have klaret det, hvordan jeg skulle være kommet videre. I dag kan jeg sige fuldstændig ærligt, at jeg aldrig har været lykkeligere." Historien kan overføres til vores folkekirkelige krise, som hos klartseende kritikere af folkekirken såvel som hos enhver af folkekirkens aktører kan skabe stor uro og identitetskrise. Nu får vi serveret en mulighed på et sølvfad – for at genfinde den ægte og varige kilde til tro og tjeneste.

Og uden tvivl vil det også kunne blive folkekirkens mulighed. Hvis vi, der tjener i denne kirke, genfinder de sande kilder til tro og glæde, er det muligheden for folkekirkens fornyelse indefra. I stedet for folkekirkens langsomme død i kølvandet af, at dens mange aktører søger de overfladiske kilders glæde, glæden ved at gøre flest mulige mest muligt tilpas.

Den svenske forfatter og retræteleder Magnus Malm beskriver det på denne måde i en af de klogeste bøger, der er skrevet om kristent lederskab: "Et ofte glemt aspekt af en tjeners arbejde er, at han ikke skal styres af ønskerne og behovene hos den, han tjener, men af sin Herres vilje. Det betyder, at en Herrens tjener må være fri for menneskefrygt og for behovet at blive populær og værdsat, hvis han skal kunne se og møde de virkelige behov – og ikke blot dem, der ligger på overfladen"

Dit navn er nævnt over mig

Uden én-til-én sammenlignelighed kan man finde adskillige bibelske paralleller, som handler om det samme. Mennesker og historier og udsagn, som handler om at finde den fornyede frimodighed og kraft i *den ene kilde* frem for de mange kilder.

Historien om profeten Elias på Karmels bjerg har altid betaget mig. I 1. Kongebog kapitel 18 læser vi den på én gang dramatiske og humoristiske historie om Guds profet, Elias' udfordring af de flere hundrede profeter og præster for andre guder. Det ender i en komplet magtdemonstration fra Guds og Elias' side, og man skulle mene, at alt var godt, ikke mindst Elias' trygge forvisning om Guds uimodsigelige herredømme. Så da den afgudsdyrkende dronning efterfølgende truer ham på livet, forventer man at se en frygtløs Elias. Men Elias er bange. Han stikker af, og på flugten ud i ørkenen opstår der en situation, som fører Elias ind i en dybere tryghed, som ikke er baseret på den overbevisende ildprøve på bjerget, men mødet med Gud i ørkenens stilhed.

I ørkenen møder Gud ham i den sagte susen. Ikke i storm, ikke i jordskælv, ikke i ild, ikke i magtdemonstration – og man kunne tilføje: ikke i folkekirkelig storhed og pragt og folkeyndest og i venligstemte politikere – men i stilheden for Guds ansigt.

Profeten Jeremias beskriver i sin bog meget tydeligt denne vaklen mellem tab af frimodighed og genvindelse af frimodighed ved kilden. Guds ord bliver en ubærlig tvang til at sige den sandhed, som ingen gider høre, og som Jeremias selv til sidst gerne var foruden. For det er uudholdeligt hele tiden at være på tværs af folkeopinionen og politikeres og præsters evigt lurende blik. Men i samme Guds ord genfinder Jeremias også hele tiden frimodigheden til at tale. Ordets tvingende sandhed fratager Jeremias den almindelige sociale tryghed som en del af den folkelige mainstream. Men det samme ord giver hjertet fryd og glæde og ny frimodighed til at tale.

”Du skal vide, at jeg bærer skammen på grund af dig.

Jeg fandt dine ord og slugte dem;
dine ord blev til fryd for mig
og til hjertets glæde,
for dit navn er nævnt over mig,

Herre, Hærskarers Gud.

Jeg sidder ikke og jubler i muntert lag,
tvunget af din hånd må jeg sidde alene,
for du har fyldt mig med din vrede.
Hvorfor er min smerte uden ende?
Hvorfor kan mit sår ikke læges
og ikke helbredes?"

(Jeremias 15)

I en situation, hvor jeg var sat under pres af det folkekirkelige formynderi, blandt andet på grund af offentlige udtalelser om homoseksuelles vielser, ringede en kollega og mindede mig om apostlenes reaktion på de religiøse lederes indkaldelse til "tjenstlig samtale" og efterfølgende forsøg på at true til tavshed. Apostlene gik hjem og fortalte de andre om det, hvorefter de alle som en opløftede deres røst og bad Gud om hjælp og om frimodighed til "at tale dit ord med fuld frimodighed". (Apostlenes Gerninger 4) Min kollega sagde: Du skal selvfølgelig gøre Gud opmærksom på urimeligheden, men så skal du også bede ham om hjælp til at tale desto mere frimodigt. Der skal ikke skrues ned for frimodigheden nu, der skal tværtimod skrues op. "Fuld" frimodighed. Og så skal du sige tak for, at du er fundet værdig til "vanære", jf. apostlenes senere reaktion på endnu en indkaldelse. (Apostlenes Gerninger 5)

Gør det rette uden at blive trætte

Apostlene fortsatte som bekendt. Med frimodigt at tale. Og det vil i bund grund sige: virke for Guds kirke, bygge menigheder, relationer, fællesskaber.

Uanset hvor sært og sørgeligt det må blive i folkekirken, så bliver det aldrig en undskyldning for at opgive dét, vi er sat til at gøre i alt slags vejr: prædike, undervise, vejlede, udøve omsorg, kort sagt: bygge menighed.

Det bedste og mest troværdige værn mod den negative opbyggelighed og den golde kritik er at blive ved med det, vi først og sidst er kaldet til: positiv opbygning – at bygge kirke. Dét skal om noget være frimodighedens uudslukkelige ild.

I Mel Gibsons seneste film, Hacksaw Ridge, fortæller han den sandfærdige historie om amerikaneren Desmond Doss, der lod sig hverve til hæren under Anden

Verdenskrig. Den historie minder os om det helt fundamentale: at blive ved med at gøre det rette, selvom alle odds er imod.

For Desmond Doss var hans kristne overbevisning ensbetydende med konsekvent pacifisme, men han får – stærkt imod medsoldaters og overordnedes vilje - lov til at deltage som sygehjælper i Stillehavskrigens afgørende slag mod japanerne. Efter at amerikanerne endnu engang bliver slået tilbage af japanerne, bliver Desmond Doss tilbage i fjendeland, og i nattens mulm og mørke redder han ene mand 75 sårede ud af området. Præstationen er på alle måder overmenneskelig. Hele natten slæber han de sårede gennem granathuller og rådnende lig. Og for hver gang han fuldstændig udmattet har slæbt én i sikkerhed, beder han: "Herre, lad mig få lov til at redde én mere".

Samme vilje til holde ud med den kristne tjenestes kerneydelse, uanset alle odds, må være det bærende i alt, hvad vi foretager os. "Herre, lad mig få lov til at redde én mere".

Så slipper vi for at ende i negativitetens opbyggelighed eller selvynkende martyrium. Som Paulus skriver: "Lad os ikke blive trætte af at gøre det, som er ret; vi skal til sin tid høste, blot vi ikke giver op." (Galaterbrevet 6)

Ikke succes, men op og ned og op igen

For frimodighedens skyld er det også vigtigt at indse, at vi ikke er blevet lovet succes.

En ny canadisk undersøgelse viser ganske vist det samme som tidligere undersøgelser andre steder i verden – at vækst i Canadas kirker sker i de menigheder, som teologisk set er konservative, hvorimod menigheder med en teologi tilpasset tidsånden er i markant tilbagegang.

Dét forhold giver naturligvis rygstød til at fortsætte ad de gamle stier med fornyet mod, men der er næppe nogen automatisme i den sag, og i det store perspektiv er kirkens historie en pendulsvingende affære. Mellem at være småt på vej til noget større eller stort på vej til småt. Og hvor man var på skalaen var ikke altid let at gennemskue. For det, der var småt var og er måske begyndelsen på noget stort, og når det så stort og vellykket ud, var det måske begyndelsen på en lang nedtur.

Man kan således godt konstatere det samme billede i danske kirker som i canadiske, at der med få undtagelser kommer langt flest mennesker i de teologisk konservative menigheder, men det ændrer ikke ved, at helhedsbilledet af Danmark og Vesteuropa for nuværende mest af alt ser ud som en bevægelse fra stort til småt.

Men det bør der dybest set ikke være noget overraskende i. Sådan har det været gennem hele kirkens historie og endda også gennem den historie, der er kirkens forhistorie, Israels folks historie. Den pendulsvingende bevægelse. Som om kirken aldrig skal være vedvarende stor i denne verden. Som om der hele tiden er noget bedre i vente. Hvilket der som bekendt også er.

Det er jo mønsteret gennem hele Biblen. Helt fra før Israels folks fødsel. Folkets urfader Abraham fik beskeden: Du skal blive talrigt som himlens stjerner, i dig skal alle jordens folk velsignes. Men er det løfte nogensinde opfyldt helt ud? Aldrig. Det er hele tiden undervejs. Der var tider, hvor det begyndte at smage af noget. Udfrielsen af Egypten, indtagelsen af Kanaans land. Men hele tiden med store snublesten undervejs, som får det hele til at svinge tilbage. Og fra højdepunktet med kongerne David og Salomo går det igen nedad bakke, og det ender i stor nedtur med fangenskab i Babylonien. Hvorefter en smule storhed melder sig igen med befrielsen og hjemvendelsen. Men rigtig stort bliver det nu ikke. Og da så endelig den lovede Messias er på banen, sker det på et absolut lavpunkt. Med Messias fulgte der løfter om et kommende fredsrige, et evighedsrige. Og det så lovende ud med Jesus af Nazaret. Indtil han hang på et kors. Så var det igen så småt som ingenting. Opstandelsen er et ubegribelig stort vendepunkt. Men ikke for de mange, som kun hører tåbelighedernes tåbelighed i forkyndelsen af en korsfæstet og opstået Messias.

Kirken vokser fra forfulgt martyrkirke til statskirke i fjerde århundrede. Meget længere fremme bliver den en verdenskirke. Men med utallige store og små huller på vejen.

Op og ned. Ned og op. Nederlag og sejr – og igen nederlag.

Lyset kommer, når det er mørkest

Jeg var på en konference i USA i 2016. En luthersk præst, som for længst har passeret pensionsdatoen, men fortsat er vital og i fuld vigør som præst, satte ord på ovennævnte: Gud har ladet de store fornyelser ske, når det var mørkest. Tag nu Jesus, forklarede han mig. Han kom, da det så mest sort og småt ud for folket. Eller tag Luther. Han dukkede op i en tid, hvor kirken befandt sig i et noget nær indre sammenbrud. Og så fremdeles.

Anledningen til denne forklaring var ikke tilfældig. Vi var en flok lutherske kristne på konferencen, som mødtes, fordi vi på forskellige måder oplever et stigende pres fra det omgivende samfund og fra den kirke, vi er en del af.

For amerikanernes vedkommende er der mange ligheder med situationen i Skandinavien og Tyskland. Man kan have den tanke, at der i USA uden statskirke må herske helt andre udfordringer end dem, vi står overfor. Men i meget og meget ligner det. Jeg mødtes blandt andet med lederne af en gruppe på godt 400 menigheder, svarende til nogle hundredtusinde medlemmer, som er brudt ud af deres lutherske moderkirke, fordi den er gået i teologisk forfald. Før de brød ud, var de i konstant modvind i moderkirken. Den modernistiske teologiske grænseløse rummelighed strakte sig kun mod "venstre".

Men udvandringen af moderkirken har ikke pludselig løst alle problemer. Selvom de oplever fremgang, modsat moderkirkens tilbagegang, så er udfordringen fra det omgivende samfunds tiltagende sekularisme – selv i religiøse USA – lige så mærkbar for dem som for alle andre.

Men amerikanske, skandinaviske og tyske lutheraneres situation er ikke den eneste situation, der kalder på den aldrende amerikanske præsts opmuntring: Gud har ladet de store fornyelser ske, når det var mørkest.

Jeg mødte lutherske kristne i helt andre situationer, for hvem ordene ville være mindst lige så relevante. Præsidenten for den lutherske kirke i Sydsudan fortalte om hans kirke i eksil. Ikke eksil fra egen kirke som i USA, men eksil fra Sydsudan, der som bekendt befinder sig i en borgerkrigs-lignende tilstand, med en meget stor del af befolkningen på flugt internt i landet og mange ud af landet. Den lutherske kirke, som på få år er vokset fra

ingenting til 50.000 medlemmer, er i ydre henseende lagt i ruiner, som så meget andet i landet. Mange tusinde medlemmer har måttet flygte til nabolandet Etiopien. Dér befinder præsident og biskop og andre kirkeledere sig også. I løbet af to-tre år er det lykkedes dem at etablere en præsteuddannelse i eksil. Nu sender de evangelister og præster ind i Sydsudan for at betjene de tilbageblevne lutherske kristne. Præsidenten fortalte om, hvordan evangeliets lys modtages som et nærmest håndgribeligt lys af mennesker, for hvem mørket er meget håndgribeligt.

I en pause sagde kirkepræsidenten til mig: I har det godt nok meget svært i Danmark. Vi havde lige haft en runde, hvor alle havde fortalt om deres hjemlige situation. Jeg måbede ved hans ord. Hvordan kunne han dog sige det? Det er da mig, der skal sige det til dig, sagde jeg til ham. Jo, sagde han med et stort smil, vi er fysisk og materielt i nød, men vi er åndeligt rige. I derimod er fysisk og materielt rige, men åndeligt fattige.

Det kan udvendig set være småt og mørkt og dog rigt, og det kan udvendig set være stort og dog småt.

Ikke et cedertræ, men en sennepsplante

Jesus fortalte en del lignelser, som man kunne kalde kirkelignelser. De handler om gudsrigets fremvækst i denne verden. En af de meget korte lød sådan her: Hvad skal vi sammenligne Guds rige med? Hvilken lignelse skal vi bruge om det? Det er ligesom et sennepsfrø: Når det kommer i jorden, er det mindre end alle andre frø på jorden, men når det er sået, vokser det op og bliver større end alle andre planter og får store grene, så himlens fugle kan bygge rede i dets skygge. (Markus kap 4 v 30-32)

Vi ser denne sennepsplante for os – en mægtig plante, vel nærmest et stort træ. Men det var det nu ikke. Der fandtes langt større træer i Israel og omegn. Det er faktisk mærkeligt, at Jesus ikke hellere sammenlignede Guds rige med dem. Med et mægtigt cedertræ fra Libanon for eksempel. Jf. den gammeltestamentlige profet Ezekiels ord: "Dette siger Gud Herren: Jeg vil tage et sart skud fra toppen af det høje cedertræ, jeg river topskuddet af og planter det på det høje, knejsende bjerg. På Israels højeste bjerg planter jeg det. Det skal sætte grene og bære frugt,

så det bliver et prægtigt træ; alle vingede fugle skal bo i det, i nålehangets skygge skal de bo.” (Ezekiel kap 17)

Det havde været en nærliggende metafor for det Gudsrige, som Jesus prædikede. Folk ville have nikket forstående og genkendende. Men en sennepsplante. Jo, den er jo smuk, med dens stærke gule farve, når den blomstrer. Men den blev nu ikke særlig stor af udseende. I helt særlige tilfælde kunne den i Israel blive op til 3 meter høj. Men ellers kun cirka 1½ meter. Den gav ly for fuglene med dens meget tætte krat efter blomstringstiden, så de kunne være i fred og i skygge af planterne. Den var vigtig som krydderi, som medicinsk urt og til udvinding af olie. Men den var også lidt irriterende, for den bredte sig som ukrudt. Bønderne på Jesu tid passede gevaldigt på med den. De såede den kun på særlige steder for ikke at få den ind overalt, for den udkonkurrerede hurtigt alle andre planter. Den var som vores hjemlige skvalderkål.

Jesus vil tydeligvis sige noget andet om Guds rige, end det vi kunne forvente. Guds rige vokser ikke frem som noget stort og imponerende at se på. Men derimod breder det sig som ukrudt. Fra at være et lillebitte frø breder det sig med en uimodståelig kraft til al verdens marker og haver. Og gennemtrænger alt. Ligesom surdejen, der gennemtrænger hele brødet. For nu at nævne en anden af Jesu små lignelser om Guds riges gennemtrængningskraft.

Og har Jesus ikke fået ret? Sådan er det jo gået. Jesus selv var det første, meget lille, uanseelige sennepsfrø. Eller hvedekorn, som han kalder sig selv. Han sammenlignede sig selv med hvedekorn, der må falde i jorden for at dø, før det kan blive til liv for mange. Da Jesus døde, hvor mange troede mon så, at det skulle blive til en verdensbevægelse? Så stod han op fra de døde, hvedekornets første spire, det var grænsesprængende – for de nærmeste. De troede, at det frø, Jesus havde sået, var stendødt, og så var det tværtimod sprællevende. De så storheden. Men de var få. Derfra og så til en verdensvid, uudryddelig sennepsplante – der var langt, meget langt.

I dag bliver et sted mellem 60.000 og 80.000 mennesker hver dag kristne ud over hele kloden. Alt og alle medregnet. Fra barnedøbte i Danmark til voksenalder og efterfølgende dåb i Kina, Korea og Etiopien.

Og så er hele verden vel snart kristnet? Nej, langt fra. Og det bliver den næppe nogensinde. Noget tyder tværtimod på, at forholdet mellem ikke-kristne og kristne forbliver stabil et godt stykke fremover. En tredjedel kristne, to tredjedele ikke-kristne. Og det forhold kan sagtens forrykkes med pil nedad for antallet af kristne. Vi er ikke blevet lovet storhed i synlig forstand. Jesus har ikke stillet os et træ i udsigt, der rejser sig op over alle andre træer, større end alle andre, men en plante med et meget beskedent udgangspunkt, der alligevel breder sig og bliver ved med at dukke op overalt, også på de mest overraskende steder, når man mindst ventede det, når alt så mest sort ud.

En sennepsplante, en kristen kirke i snart hver en afkrog af verden. Slet ikke alle steder stor og imponerende. Mange steder trykket, klemmt, forfulgt. Men selv der, ja ikke sjældent der mere end så mange andre steder, med en mærkelig grokraft.

Skatten i lerkar

Og det mærkeligste af alt med denne grokraft er, at det sker gennem syndige menneskers tjeneste. Det er også det mest frimodighedsgivende af alt.

Den negative opbyggelighed strander gerne i selvgodhed. Men det er der ikke meget frimodighed i, for den ubehagelige sandhed melder sig altid på et eller andet tidspunkt: Ens egen godhed og renhed er det så som så med.

Så hellere Paulus' menneske-realistiske ord om lyset, der skinner gennem det sprukne lerkar. Lerkarret er os. Lyset er Guds.

"Gud, der sagde: »Af mørke skal lys skinne frem,« han har ladet det skinne i vore hjerter til oplysning og til kundskab om Guds herlighed på Jesu Kristi ansigt. Men denne skat har vi i lerkar, for at den overvældende kraft skal være Guds og ikke vores". (Andet Korintherbrev kap 4)

En af mine kirke-helte er den norske præst Børre Knudsen, som døde i 2014. Alle store norske aviser skrev lange nekrologer om ham. Han var verdensberømt i Norge. Især for hans meget ukonventionelle kamp mod den fri abort, ført med utrættelighed og store personlige ofre. Han var et dybt originalt menneske, en stor kunstnersjæl og en

højt begavet teolog, som i et andet århundrede ville have været selvskreven som biskop. Men nu blev han iklædt bispekåbe under politi-beskyttelse. Bispevielsen foregik i en kirke i Nordnorge, dybt inde i Finnmarken, midt i Same-land, iværksat af nogle få menigheder og præster, som kun med meget god vilje og en pæn portion humor kunne kaldes et stift. Børre Knudsen selv anså sig for at være biskop for de ufødte børn.

Udvendig set tabte han kampen. Folkestemningen svingede ikke i hans retning. Selv måtte han kaste håndklædet i ringen, længe før tid. Parkinson sygdom satte ham på reservebænken. Kampen var ovre for hans vedkommende. Nu var der kun kampen mod sygdommen tilbage.

I et interview fortalte han for nogle år siden til en norsk avis om tilværelsen, hvor han var sat til side. Han fortalte om søndagene på kirkebænken. Han satte sig helst på bagerste bæk i kirken, så han kunne gå ud, når han begyndte at ryste for meget.

"Hvordan trives du der?", spurgte journalisten.

"Det er interessant. Jeg beder og forsøger at lytte, sådan at jeg kan høre mig selv til frelse. Det er en stor glæde at sidde og være en fattig synder, som får lov til at tro sine synder forladt igen og igen."

Det er til syvende og sidst det, der er frimodighedens inderste hemmelighed og den stærkeste modsigelse af den negative opbyggelighed: selv at være båret af det, al kirkens arbejde først og sidst sigter mod: syndernes forladelse. At kalde syndere til tro på syndernes forladelse.

Kort før Børre Knudsens død blev der lavet en dokumentarfilm om ham af en af Norges bedste dokumentarister. Filmen slutter med, at den tydeligt parkinson-svækkede Knudsen går langsomt af sted i nordnorsk natur med ansigtet vendt mod kameraet, mens han siger:

"Jeg og jorden går mod efterår. Og den viden er det halve af trøsten. Fordi vi ved, at al ting må ældes og fældes. Men jeg tror på foråret. På påsken. Jeg tror på opstandelsen. Jeg tror på ham, som mødte Maria Magdalene i haven. Og hun troede, det var gartneren, hun så i haven. Selvfølgelig var det gartneren. Det var ikke forkert. Det var rigtigt tænkt. Det var rigtig set. Alt er godt. Alt er sejr. Alt er lys.

Alt er liv. Der, hvor Herren, er der liv. Og han siger: Kom og følg mig. Og du går gennem en ny og blomstrende verden. Til det store møde.”

Lad så vanviddet være vor kappe

Et af mine yndlingssteder i en af mine yndlingsbøger, Ringenes Herre, er Gandalfs ord til de forsagte Hobitter, som selv med Gandalf ved deres side føler det umuligt at nå til vejs ende med opgaven, at bringe ringen frem til tilintetgørelse: ”Det er visdom at erkende nødvendigheden af det, man skal gøre, når alle andre udveje er overvejet, selvom det kan forekomme vanvittigt for dem, der klynger sig til falske håb. Ja ja, lad så kun vanviddet være vor kappe, et slør for Fjendens øjne.”

Nogle gange ser vor situation måske lidt vanvittig ud – både i vore modstanderes øjne og i egne øjne. Hvem kan blive ved med at turde tro på en fremtid for troen og for kirken i et Europa, som bliver mere og mere afkristnet, og ikke bare afkristnet, men også så sekulariseret, at de bevidst kristne stadig oftere omtales som nogle, der hører til i samfundets periferi, en slags amish-folk.

Så lad vanviddet være vor kappe, et slør for Fjendens øjne. Så lad os frimodigt fortsætte i det gode spor, med den gode tro, som ser afmægtig og håbløst forældet ud, endda nogle gange for os selv. Let us keep up the good work.

Jeg lader en anden nordmand få sidste ord, digteren Jan Eirik vold:

”Det er håbløst/og vi giver ikke op”

Valmenighedspræst Henrik Højlund